

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 162. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296985872/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

og derpå sendes han af forfatteren ud i verden, for at doktrinen kan blive prøvet af. Han bliver tvangshvervet som soldat, deltager i en let maskeret udgave af Syvårskrigen, oplever jordskælvet i Lissabon og bliver pisket af inkvisitionen. Efter at være flygtet til Sydamerika undgår han med nød og næppe at blive ædt af kannibaler, oplever negerslaveriet i de hollandske kolonier, bestjæles, bedrages – og begynder at tvivle på optimismen.

Hvad der giver Voltaires roman liv og kraft til at overbevise, er, at den ikke besvarer den optimistiske doktrin med filosofiske ræsonnementer, men alene med kendsgerninger. Foruden de allerede nævnte: syfilis, fattigdom, prostitution, pest, voldtægt, skibbrud, mishandling, justitsmord, religiøs fanatisme, hovmod og dumhed.

Candide ender under vægten af alt dette med at lade optimismen fare, dog uden derfor at blive pessimist. Han vender i stedet filosofien ryggen og lægger sig efter livskunst. Et stilfærdigt arbejde uden for megen spekulation – »vi må dyrke vor have« – det er det enkle bud, han til slut giver på en mulig lykkelighed.

4. Ewalds barndom og ungdom

Johannes Ewald (1743-81) havde allerede i sin pure ungdom gjort en række erfaringer om denne verden, som skulle sætte ham i stand til at forstå *Candide* med hjertet. Han var søn af en af pietismens pionerer i Danmark, præsten ved Det kongelige Væsenhus, dr. theol. Enevold Ewald (1696-1754), og hans nitten år yngre kone Marie (1715-91). Der har verseret rygter om, at denne kone, som ejede letsindighedens gave, bedrog sin ægtemand, således at Johannes i virkeligheden skulle være et uægte barn. Og hvad enten det er sandt eller ej, har rygterne ikke været ukendte for ham selv.

Endnu samme dag som Enevold Ewald døde, blev Johannes, der dagen efter fyldte elleve år, sendt ud af huset. Han kom til Slesvig, hvor han blev sat i latinskole og i kost hos skolens rektor, J.F. Licht. Knap fire år efter vendte han tilbage til København for at tage studentereksamen.

Her kom han lige i rette tid til at få en stedfader. Moderen var i mellemtiden flyttet ind som lejer hos den velhavende hørkræmmer Peder Huulegaard (1711-69), og i januar 1759 giftede de sig. Huule-